Prof. Dr. Persányi Miklós

Százötven év Állatkert

VISSZHANG - LX. évfolyam, 31. szám, 2016. augusztus 5.

Csak azért érzek kísértést, hogy az *ÉS*-ben folyó ligetvitába bekapcsolódjak, mert magam is vagyok legalább annyira ligetszerető, mint sokan, és róla annyi tapasztalattal rendelkező, mint kevesen. 60 év óta járok-kelek és 22 év óta élek és dolgozom benne.

Ligetvéleményem egyben egy fontos csoporté is, Láng György „restaurateur" kezdeményezésére 20 éve alakítottuk a *Liget Köztársaság Szövetség a Városligetért* nevű szervezetet. Két évtizede folyamatosan adtunk javaslatokat a jórészt városházi illetékeseknek a Városliget helyzetének javítására, sőt saját ligetstratégiát is készítettünk. Vajmi keveset sikerült megoldatni 2010 előtt.

Csodálkozom, ha bárki azon csodálkozik, miért üdvözli a *Liget Köztársaság Szövetség a Városligetért* azt, ha a Városliget állapotában végre érdemi javulás várható, sőt mi több, máris tapasztalható. Miért is baj, hogy újjászülethet valamennyi, a ligetben régóta működő intézmény és itt álló épület? Hogy a Városliget elegánsabb lesz, mint volt? Hogy a már itt lévő hét jelentős kulturális attrakció közelébe még pár költözik, az ördögtől való? Hogy a beton, az aszfalt meg a randa, gagyi épületek helyére szépek épülnek, az jó vagy rossz?

Maradjon mindenki otthon?

Rosszabb lesz-e, ha több ember jön majd ide? A mi ligetünkbe ne jöjjön idegen? Külföldi? Brüsszeli? Piréz se? Nem tulajdonítok ilyen lokálpatrióta aberrációkat éppen Tamás Gáspár Miklósnak, bár írása (*Föl és le, ÉS*, 2016/20., máj. 20.) erre hangol. György Péter úgy találta, hogy TGM metafizikai, társadalom- és kultúraelméleti jelentést és jelentőséget tulajdonít a múzeumok Várból, azaz fentről a síkságra való áthelyezése tényének, mondván, hogy a jelenlegi kormány „leviszi a kultúrát a Várból, le a királyi Budáról a proli és kispolgári Pestre, méghozzá a Ligetbe, az ÁLLATKERT és a CIRKUSZ és a MAJÁLIS mellé: ott a kultúra helye a VURSTLI -ban, a vulgáris népszórakoztatás, a zabálás, piálás, napozás, biciklizés, focizás, gyerekzsivaly, »turisztika« terébe."

Hadd világosítsam fel György Péter után én is arról a nagy filozófust, hogy a gyerekzsivaj és a kultúra nem mostohatestvérek. Olyanról persze felesleges is beszélni, hogy a Kádár-korszak előtt pont „a proli és kispolgári Pesten" szokott lakni a magaskultúra olyan fellegvára, mint a Nemzeti Galéria, amíg össze nem költöztették a királyi Budán a Munkásmozgalmi Múzeummal. Már említeni sem merem, hogy a Néprajzi Múzeum mindenkor a vulgáris síkságon fészkelt, ahogy – néhány ritka kivételtől eltekintve – gyakorlatilag majd mindegyik budapesti múzeum, színház, zenei központ, operaház stb. Eközben a Várnegyed és a Palota a maga történetisége térbeliségének okán önmagában emlékhely, turisztikai attrakció, anélkül is, hogy egyéb témájú múzeumok kellenének bele, vagyis ha úgy tetszik, ő a saját maga múzeuma. Nagyon nem értem, miért ártalmas az, ha a pesti panoráma gyönyöre és a történelmi látnivalók sokasága okán a külföldiekkel máris totálisan túlzsúfolt Várnegyed „turisztikai teréből", afféle fiktív Parnasszusról lejön még egy kis kultúra a büdös prolik, kispolgárok, turisták és egyéb plebs közé? Ráadásul „méghozzá a Ligetbe", éppen a büdös Állatkert mellé...

Tekintsük az eddigieket felütésnek egy jeles jubileum megemlítéséhez, amelytől napokra vagyunk. Engedtessék meg nekem – akár TGM és más filoszok számára – arról is rövid tájékoztatást tartani, mi is a lesajnált Állatkert itt a ligetben.

Jubileum

Az Állatkert a magyar polgárság egyik legrégebbi intézménye, hiszen korábban létrehozott intézmény alig pár van, mondjuk a Nemzeti Múzeum vagy a Magyar Tudományos Akadémia. Ez az ország legrégebbi állatkertje, az állatgyűjteménye is a leggazdagabb, a szolgáltatásai a legváltozatosabbak, itt jött és jön világra a legtöbb ritka állat kicsinye, ennek a legkomolyabb a természetvédelmi, a tudományos és az oktatási tevékenysége. Kulturális és művészi értéke a leginkább kiemelkedők közé sorolja az egész világon. Egészében műemlék. ICOMOS-díj. Európa Nostra Díj. Magyar Örökség. Országos jelentőségű természetvédelmi terület. Greenovációs Nagydíj. Magyar Brand. Superbrand. Prima Primissima Díj közoktatásért. Csak pár elismerés a legutóbbi évekből. Másfél millió látogató a honlapon, 5,2 millió oldalletöltés, 131 346 Facebook-rajongó.

Az Állakert augusztus 9-én éppen 150 éves, és azt a cikkéből értem, hová is helyezi TGM („vulgáris népszórakoztatás, a zabálás, piálás, napozás, biciklizés, focizás, gyerekzsivaly, »turisztika« terébe"). De vajon a Pesti Állatkert – 1866. augusztus 9-e óta, ugyanitt – ugyanazt jelentette-e déd- és ükapáinknak, amit TGM ma gondol, és vajon azt jelenti-e TGM kortársainak, nekünk és gyermekeinknek?

Nyilván egészen más világ volt 1866 nyarán. A Magyar Királyságnak koronás fője nincsen, hiszen még hónapokkal vagyunk a kiegyezés előtt. De elért Pestre a porosz– osztrák– olasz háborúnak és a július 4-i königgrätzi vereségnek a híre, amely szétzúzta a császári hadsereget. Az osztrákok elvesztették a német hegemóniát és olasz birtokaik zömét. A magyarokkal sem lehetett tovább a régi módon bánni. Állatkertjük is lehetett, ha akartak. Akartak: az Állatkerti Részvénytársaság névsora ma akár pesti utcajegyzék is lehetne: Apáthy István professzor, Emich Gusztáv könyvkiadó, báró Eötvös Loránd, Habsburg József főherceg, Haynald Lajos érsek, Hunfalvy Pál nyelvész, Ráth Károly és Rottenbiller Lipót főpolgármesterek, Pulszky Ferenc régész, Rómer Flóris régész, művészettörténész...

„Tudomány, Gazdászat, Művészet, Élvezet"

Az állatkert nem egyszerűen állatok ketreceinek sorozata, és ezt már az alapításkor felismerték. Az 1865-ben jóváhagyott alapszabályában az Állatkerti Részvénytársulat széles skálán határozta meg küldetését: „A pesti állatkertet létesítő társulat czélja bel- és külföldi élő és lehetőleg természetszerű feltételek mellett tartandó állatoknak folyamatosan tökéletesítendő gyűjteménye által a természettudományok iránti érdeket ébreszteni és terjeszteni, külföldi hasznos állatok meghonosítása által a közgazdászatot emelni, tudományos észleletek tételére, valamint művészeti tanulmányokra alkalmat nyújtani, és egyszersmind vendéglő s koronkinti zene hozzájárultával a közönségnek kellemes mulatóhelyet szerezni..."

Mindezek a célok a társaság részvényein a következő jelszavakkal írattak fel az ország címerének két oldalára: „Tudomány, Gazdászat, Művészet, Élvezet".

Magasztos célok, s másfél századdal ezelőtt aligha lehetett volna jobbakat találni. Vajon sikerült-e és mit tenni érdekükben? Megállnak-e még ma is?

Az Állatkertet tudományos motivációkkal alapították, de az első évszázadban – jóllehet voltak erősen tudós hajlamú vezetői, mint Fitzinger, Xántus, Kriesch, Lendl vagy Nádler – nem sok komoly tudomány termett benne. Aztán Anghy abból remélt kitörést, hogy „tudományos intézet" státust vegyen fel a kert, és minden diplomásnak munkafeladat lett publikálni. Ez sem hozott igazán értékelhető növumokat, de országos hírűek lettek a tudományos ismeretterjesztésben a kertből elszármazó szakemberek, pl. Lányi György, Schmidt Egon, Pénzes Bethen, Elek László. Jelentősebb szakmai-tudományos eredmények bontakoztak ki az ezredforduló után, legfőképpen az állatorvoslás, a gyakorlati szaporodásbiológia és a természetvédelmi tenyésztő és mentő munka területén. Világhírnév az orrszarvúak mesterséges megtermékenyítésében! Kihelyezett egyetemi tanszék egzotikus állatorvoslásban! A kert befogadójává vált kutatóknak és

témáknak, respektált szervezője több tudományterület és szakma tanácskozásainak.

Nagyon állat művészek

Külön köteteket érdemelne az, miként tudott története során a kert „művészeti tanulmányokra alkalmat nyújtani”. A legkorábbi időktől látogatták művészek, 1871-től a Mintarajztanoda, később a Képzőművészeti Főiskola, majd Egyetem meg más művészképző intézetek tanulói mind a mai napig dolgoznak itt. Akadnak, akik művészi munkásságuk jelentős részét alkották az Állatkertben, mint Vastagh Géza, Haranghy Jenő. Vannak, akik alkotásaikkal díszítették a létesítményeket, mint Maugsch Gyula szobrász, Róth Miksa üvegművész, netán plakátok és más nyomtatványok grafikusaiként ábrázolták az Állatkertet, mint Bíró Mihály, Voit Ervin, ifj. Richter Aladár, Muray Róbert, Szunyoghy András, de még olyanok is, akik a kert aktív dolgozóiként, állatápolás mellett voltak gyakorló művészek, mint Fáy Aladár vagy Szemadám György.

A kert ma szabadtéri galéria is: a két tucat remek műemlék épület és másfél száz műalkotás bejárása akár önálló program is lehet. A rendszeressé vált időszakos művészeti kiállítások sorából kiemelkedik, a világ állatkertészetében is egyedülálló tárlat a 2010-ben rendezett *ZooArt kortárs képzőművészeti kiállítás*, amelyen a 67 legkiválóbb hazai alkotóművész – jórészt Kossuth- és Munkácsy-díjasok száznál is több Állatkert ihlette festményét, grafikáját, szobrát, kisplasztikáját állítottuk ki, és a tárlaton helyet kaptak „állati művészek”, orangutánok, gorillák és elefántok alkotásai is.

No és a zene! A legelső megnyitó rezesbandájától a prof. Heinrich Wieschendorff által 1912–13-ban vezényelt, saját állatkerti szimfonikus zenekaron át Komor Vilmos vagy Fischer Iván által vezényelt együttesek, zenei és színpadi produkciók, operák és koncertek, zenészek és színészek sokaságának köszönhetően immár ezernyi kellemes estét és tapsvihart tudhat maga mögött az intézmény.

A legfontosabb pedig az, hogy az Állatkert másfél évszázada ugyanitt, más viszonyok között, mégis ugyanazt jelentette déd- és ükapáinknak, az ország és a magyar főváros közönségének, amit ma jelent nekünk és gyermekeinknek. Alapításától fogva nevezetes közösségi tér, amely generációk érdeklődését és szeretetét érdemelte ki, és megkerülhetetlen részévé lett a hazai kultúrának és művelődésnek. Olyan hely, amely 150 éve közös, és a sok változás közepette is állandó vonatkozási pontja a családok együttlétének, a világ megismerésének, a tudásnak, a hasznosságnak és a kellemességnek.